

על "הו!" 3

"להיות בן זמנך – זאת אומרת ליצור את זמנך, ולא לשקף אותו. ואם לשקף אותו – לא כמו ראי, אלא כמו מגן. להיות בן זמנך משמע ליצור את זמנך, כלומר לקרוא תיגר על תשע-עשיריות ממה שהוא מייצג, כשם שקוראים תיגר על תשע-עשיריות מהטיטה הראשונה של שיר". ציטוט זה של המשוררת הרוסייה מרינה צוואייבה, שלמבחר משירה בתרגומה של סיון בסקין מוקדש הפעם המדור הנושאי שבמרכז הגיליון, מבטא נאמנה את עיקרי תפיסת המודרנה של "הו!". הזיקה בין מעשה היצירה כתולדה של מעשה מלאכה מוקפד (קריאת התיגר על תשע-עשיריות מהטיטה הראשונה של שיר, כהגדרתה של צוואייבה) לבין דחיית מרבית המוסכמות הפואטיות של התקופה (קריאת התיגר על תשע-עשיריות ממה שהתקופה מייצגת), היא נשמת אפו של המהלך השיירי-תרבותי שבו פתחנו לפני כשנה, עם פרסום הגיליון הראשון של "הו!". אחת המטרות שלקחנו על עצמנו היא – בפשטות – לשים קץ לתקופה ארוכה מדי של שלטון-יחיד של נוסח שירי אחד בשירה העברית, הלוא הוא הריתמוס החופשי והשירה הכרוכה כיום בעקבי: שירה שהיא יומיומית ווידויית מבחינת התמטיקה שלה ואקראית מבחינת אופן עיצובה. כתב העת "הו!" מבקש לשים קץ לשלטון-יחיד זה, אך לא להחליפו בשום נוסח אחיד אחר, כי אם להתור לפלורליזם מרבי של מתכונות שיריות. עם זאת, אחרי חמישה עשורים של צמצום שיטתי של האפשרויות השיריות בתרבות העברית, אנחנו רוצים להיזכר שהשירה – ככל אמנות אחרת – דורשת כלים אומנותיים משלה. כתיבת שירה דורשת הכשרה (עצמית), מודעות, ליטוש, שליטה בשפה, שימוש מושכל בכללים פרוזודיים ומוזיקליים – וראשית חוכמה, היכרות עם זרמים שיריים רבים ומגוונים ככל האפשר, מן ההווה ומן העבר. כל תלמיד מוזיקה בקונסרבטוריון מתבקש עם סיום לימודיו להיבחן בנגינת יצירות מתקופות שונות: עליו לנגן יצירה מהבארוק, יצירה מהתקופה הקלאסית, יצירה רומנטית, יצירה מודרנית וכו'. אין שום סיבה לדרוש פחות מן המוזיקאים של השפה. ב"הו!" אנחנו מבקשים ליטול לידינו מחדש את הכלים הנוחים האלה, לנער מעליהם את האבק, ולנסות ולהרחיב באמצעותם מחדש את אפשרויותיה של השירה העברית.

כחלק מאותה מגמה עצמה, בחרנו להקדיש הפעם את המדור הצורני, החותם את הגיליון, ליצירות מקוריות הכתובות במתכונות צורניות שחודשו או הומצאו על ידי אנשי חבורת האוליפן, אולי החשובה בחבורות הספרותיות

שפעלו במחצית השנייה של המאה העשרים ("אוליפּו": ראשי תיבות של *Ouvroir de littérature potentielle*, מילולית: "הסדנה לכתיבה פוטנציאלית". אך כדי ליצור ראשי תיבות זהים בעברית, העדפנו לתרגם את שמה של החבורה ל"אולפּנא לְיצירה פוטנציאלית"). אנשי קבוצה זו, שעם מייסדיה נמנו סופרים כז'ורז' פֶּרֶק, איטלו קלוּוִינו ורֶמוֹן קֶנו, עשו ביצירותיהם שימוש במגבלות צורניות מחמירות במיוחד, מתוך הנחה שדווקא אילוצים אלה עשויים להוליד יצירה אותנטית וחדשנית, המצמצמת עד למינימום את חלקה של האקראיות בכתיבה. ביצירותיהם, המתאפיינות לעתים בווירטואוזיות עוצרת-נשימה (כרוגמת "ההיעלמות" של ז'ורז' פֶּרֶק, רומן שלם הכתוב ללא האות e, הנפוצה באותיות האלפבית הצרפתי, או היפוכו: "רוחות הרפאים", רומן שלם שהאות e מופיעה בכל אחת ממילותיו), הכריזו אנשי האוליפּו מלחמת חורמה על המוזה הרומנטית, והעלו על נס את השליטה הטכנית המשוכללת והמושכלת של האמן ביצירתו.

עם זאת, תפקידה של האוליפּו, כהגדרתו של אחד מראשי הקבוצה, המשוור הצרפתי ז'אק רובֶז, הוא "להיות יוחנן המטביל, לא ישוע". ובמילים אחרות, המגבלות שחידשו או המציאו אנשי האוליפּו אינן תכלית בפני עצמה, אלא כלי שנועד להכשיר את הדרך ליוצרים הבאים אחריהם. את המדור שבגליון זה ייחדנו אפוא לא לתרגומים של יצירות קיימות, אלא ליצירות "אוליפּאניות" מקוריות שנכתבו במיוחד לגליון זה בשירה ובפרוזה, תוך ניצול אפשרויותיה הייחודיות של העברית. "גדי בודד" מאת אמוץ גלעדי הוא סיפור "שְמוּט תנועה" המבוסס על שיר הפֶּסֶח "חד גדיא", וכתוב כולו ללא התנועה /a/, על מופעיה הגרפיים השונים. "קו 5 בעשרה נוסחים" מאת אור גראור הוא עיבוד עברי ל"תרגילי הסגנון" של רמון קֶנו, יצירה המציעה גרסאות שונות ומשונות לסיפור מעשה אחד – ובמקרה זה, נסיעה בקו 5 ברחוב דיזנגוף בתל-אביב. "ארזת לבד?" מאת משה סקאל היא יצירת פרוזה המפתחת את רעיון תרגילי הסגנון ומתאימה אותו לסיטואציה הישראלית למהדרין של בידוק ביטחוני בנמל התעופה. "הנשיכה מבעד למטפחת" מאת רונן סוניס היא מחזור של פלגיאטים שיריים ובו "תרגום" של "הכניסיני תחת כנפך" לביאליק מהברה אשכנזית להברה ספרדית, גרסה אלתרמנית של "יופיה אינו ידוע" מאת נתן זך, תרגום "מייהד" של סוֹנֶטָה של שייקספיר ועוד. כן כולל המדור מסה מאת אמיר בקר ("כּוֹפֶה: מילים הפוך") על הקונוונציה העתיקה של הפְּלִינדרוּם – טקסט שניתן לקרוא מימין לשמאל או משמאל לימין – ועל האפשרויות הפלינדרומיות המרהיבות שמציעה העברית; "פְּרִי אסון אמור", מבחר קטן של שירים דו-לשוניים, הניתנים להיקרא בעת-ובעונה אחת בשתי

שפות שונות (עברית ואיטלקית או עברית וצרפתית – למן אפרים לוצאטו היהודי-איטלקי ועד ליצירות עכשוויות); תרגום של קטעים מהמניפסטים של האוליפו; "העכבר המתכנן בעצמו את המבוך" – מסה מאת עינת ליבשיץ, המציגה את מגמותיה העיקריות של חבורת האוליפו ומבקשת לענות על השאלה המנקרת במוחו של כל קורא: "למה כל זה טוב?"; ומסת סיום מאת אמוץ גלעדי, "לדובב את השפה", הבוחנת את משמעותן הפואטית והתודעתית של קונוונציות ספרותיות מחמירות.

מסה מרכזית בגיליון, "כומרייה בישראל" מאת דן מירון, עוסקת בז'אנר הכפוף אולי יותר מכל סוג פרוזה אחר לחוקי מבנה נוקשים ומוקפדים: הרומן הבלשי. דן מירון בוחן בהרחבה את היבטיו השונים של ז'אנר פופולרי זה, למן ראשיתו באנגליה של המאה התשע-עשרה ועד ליצירתה של בתיה גור ז"ל, ומציע הסבר תיאולוגי-פוליטי מרתק להתאזרחותו בספרות העברית של השנים האחרונות: תחושת האשמה הקולקטיבית, האופיינית לחברה הישראלית העכשווית והמסגלת לה, כהגדרתו של מירון, קווי היכר "נוצריים". מסה נרחבת נוספת הכלולה בגיליון, פרי עטו של ר׳יאל נץ, היא קינה מאוחרת על הסתלקותו של חנוך לוין – "גדול היוצרים העבריים בדור שאחרי אלתרמן". לוין, לטענתו של נץ, היה בראש וראשונה משורר גדול, ובחירתו לכתוב לתיאטרון היתה כמעט בררת מחדל. הקינה שבמסה זו היא בסופו של דבר עלינו: דור שביזבז את משורריו.

עוד כולל הגיליון הנוכחי שלושה סיפורים קצרים: "רחוב אלנבי", פרסום ראשון ליצירה בפרוזה מאת המשורר והמתרגם שמעון בוזגלו; "החלום הגדול של יפתח בן-שם", אגדה תל-אביבית מאת רועי חן, שרומן ראשון פרי עטו, "סוסי הדין", ראה אור לפני חודשים אחדים; ו"המילה האחרונה של דודה חבצלת", סיפור קצר מאת משה סקאל.

מקום מיוחד הקדשנו הפעם לתרגומים מן היצירה הערבית הקלסית. "סיפור החתול והעכבר", בתרגומו של יוסף סדן, הוא מעשייה עממית דמוית סיפורי "אלף לילה ולילה", המגוללת את אחד מייצוגיה הספרותיים המוקדמים של פרשת היריבות המרה, העשירה במשמעויות אלגוריות וסמליות, בין עם העכברים לעם החתולים. "מחברת רועי הזונות" (תירגם: אמיר לרנר) היא יצירה ממלופית בחרוז ובמקצב, שנכתבה ככל הנראה בקהיר במאה הארבע-עשרה. כתב היד של סיפור מחורז זה, המתאר מושב רעים יצרי ומיני מאוד,

שמור במוזיאון הבריטי, ועד כה לא הובא לדפוס – לא בערבית ולא בשום שפה אחרת.

שניים ממחזורי השירה המופיעים בגיליון הם פרסום ראשון לכותביהם. רונן סוניס, חבר מערכת "הו!", הרבה עד כה לפרסם תרגומי שירה רוסית ואנגלית, אך זוהי לו הפעם הראשונה שהוא מפרסם שירה מקורית. "ישורון על קוטב העיזבון" מאת מרחב ישורון הוא מחזור פוליטי-חברתי, המתיך רבדים לשוניים ונוסחים צורניים שונים לכלל יצירה מורכבת ומתעתעת, הפוסעת במודע על הגבול הדק שבין הנאיבי-פשטני לבין המשוכלל והמרהיב. עוד מתפרסמים בגיליון שירים מאת סיון בסקין, ריאל נץ, עמית רופא ונורית פלד-אלחנן, המלווים את "הו!" מראשיתו, וכן שני שירים מעיזבונה של המשוררת והמחזאית אלישבע גרינבאום, שנפטרה בטרם עת בסוף 2004.

שלושה ממשותפי "הו!" הקבועים עתידים לפרסם ספרי שירה בקרוב. קובץ שיריו הראשון של אורי הולנדר, "הפסנתר הנודד", רואה אור בימים אלה בהוצאת "קשב", ומחזור מתוכו – "זבוב בִּבְקֶבֶק ושירים אחרים" – פותח את הגיליון הנוכחי. הולנדר, מסאי ומתרגם שירה אנגלית וצרפתית, פירסם לראשונה משיריו המקוריים בגיליון השני של "הו!". "יצירה ווקאלית ליהודי, דג ומקהלה", ספר שירים ראשון מאת סיון בסקין, יראה אור בהוצאה-האם של "הו!" – "אחוזת בית", ושבעה שירים מתוכו מופיעים בגיליון זה. "ספר הרפואות הפשוטות", קובץ שירים שני של אנה הרמן (אחרי "חד-קרן", שהתפרסם ב-2001), יראה אור בסדרת "ריתמוס" של הוצאת "הקיבוץ המאוחד".

בגיליון הרביעי של "הו!", שיופיע בקיץ 2006, נקדיש את המדור התמאטי ליצירות במקור ובתרגום העוסקות בדמותו של השטן.

כתובתנו: ho_poetry@yahoo.com וכן ת"ד 3040, תל-אביב, מיקוד 61032. תודתנו נתונה לכל העושים במלאכת הכנת כתב העת, ובראש וראשונה לשני גוטמן, מו"לית "אחוזת בית", ולדנה בירון וחנן אלשטיין, שהפיקו את הגיליון.

גיליון זה מוקדש לזכרה של דליה רביקוביץ, שהלכה לעולמה בקיץ האחרון.

ד"מ